

Батарейна І. О.

здобувач вищої освіти третього рівня,

аспірантка кафедри педагогіки та педагогічної майстерності

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Б. Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ В ПРОСТОРІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі виховання нового покоління виникає багато запитань щодо морального виховання. Що потрібно зробити і як виховувати в майбутньому закладається саме зараз із прийняттям нових документів стосовно школи. Виховання - це цілеспрямований та організований процес формування особистості. Відповідно до загальної мети освіти, місією початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві [5]. Гармонійний розвиток особистості - процес забезпечення умов оптимального визрівання внутрішніх сутнісних сил особистості, на підставі яких можливий наступний інтенсивний всебічний розвиток, що відповідає вимогам суспільства. Моральне виховання - виховна діяльність школи і сім'ї, метою якої є формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності. Моральне виховання характеризується поняттями "мораль", "моральність", "моральна свідомість", "моральні почуття", "моральні переконання", "моральна спрямованість" та ін.

Моральне виховання молоді висвітлено у таких нормативно-правових документах: Національній доктрині розвитку освіти України, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, Концепції Нової української школи, Концепції громадянської освіти та виховання в Україні, Державній національній програмі “Освіта” (Україна XXI ст.) та ін. [1,2,3]. Від другої половини XX ст. і до сьогодні у педагогіці відбувається пошук нових шляхів і засобів розв’язання проблем морального виховання, що реалізується через осмислення цінностей, морального розвитку особистості та виховання характеру. Важливою позицією сучасних науковців є розуміння актуальності та необхідності створення ефективних умов для самореалізації особистості у різних видах діяльності. Необхідно докорінно переглянути й переосмислити системи виховання, освіти та навчання, оновити зміст, форми і методи духовно-морального становлення особистості, використовуючи при цьому виховний потенціал засобів масової інформації.

Питанням особливої ролі авторитету вчителя в моральному вихованні школярів присвячені праці багатьох сучасних педагогів і науковців: І.Беха, А.Бойко, О.Матвієнко, О.Савченко, О.Сухомлинської та ін. «Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з’явиться зло», – писав Василь Сухомлинський [5, 9]. Методологічні засади до вдосконалення системного підходу морального виховання учнів зайшли своє відображення в працях українських учених В.Бабич, В.Білоусової, А.Бойко, Т.Люріної, Ю.Підборського, К.Плівачук, А.Сембрат, В.Сипченка, Л.Москальової, М.Окси, О.Савченко, Н.Сегеди, О.Сухомлинської та ін. Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, вчителю необхідно використовувати в своїй роботі не тільки стандартні методи організації навчально-виховного процесу, але в більшій мірі виявляти ініціативу і будувати навчання і виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. Важливим є те, що українська виховна традиція відповідає вимогам і принципам гуманістичного, особистісно орієнтованого, дитиноцентричного виховання [4]. Як інструменти педагогіки партнерства можна використовувати цікаві й захоплюючі

розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо. Роз'яснення етичних норм лише тоді можна вважати ефективним, коли в дітей виникає прагнення діяти згідно з цими нормами.

Особливістю морального розвитку людини є тісний зв'язок етичних знань з моральними почуттями. Слухаючи розповідь учителя, читаючи книжки, учень сприймає матеріал не тільки пам'яттю, а й почуттям. Тому учитель, добираючи матеріал, обов'язково прагне вплинути на почуття дитини, збудити ці почуття.

Пріоритетного значення в розбудові нової школи набуває завдання формувати в учнів систему загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). У центрі освіти має перебувати виховання в учнів відповідальності за себе, за добробут нашої країни [6].

Реформа загальноосвітньої, професійної та вищої школи, ставить нові вимоги до професійної компетентності педагога, рівня його культури, ерудиції, ідейно-моральної зрілості[8]. Були прийняті нові постанови та задачі всебічного вдосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів, в тому числі підготовки майбутніх вчителів до морального виховання підростаючого покоління. Завдання школи - навчити жити. Ми повинні виховувати людину, здатну створити власне життя, здатну до самовизначення. Учні, які раніше озброювались лише системою знань, умінь і навичок, нині повинні бути підготовлені до життєдіяльності, здатні активно і творчо працювати, діяти, саморозвиватися та вдосконалюватися інтелектуально, морально і фізично.

У науковій літературі фундаментом моралі виступають моральні норми «правило, зразок, еталон, що прийняті в певній спільноті стандарти поведінки, і регламентують відносини людей. Моральні норми регламентуються вимогами суспільства. Засвоєні людиною норми визначають її діяльність і поведінку». Так,

моральні знання є початковою сходинкою в процесі опанування учнями моральних переконань та цінностей. О. Матвієнко, досліджуючи виховання моралі в молодших школярів, стверджує, що моральні знання – це той об’єм етичних понять, які є доступні і відповідають віковим особливостям дитини. Педагог підкреслювала, що моральні знання - це передусім знання добра [7]. Під вихованістю в моральному відношенні слід розуміти наявність знань про мораль, навичок, умінь та звичок моральної поведінки. Вихованість кожного школяра характеризується зрештою фактичною наявністю в нього моральних якостей.

У здійсненні виховного процесу мають ураховуватися такі організаційні орієнтири: виховання не зводиться до окремих виховних занять; до створення виховного середовища залучається весь колектив школи; учитель є взірцем людини вихованої, своїм прикладом він надихає і зацікавлює дитину; у плануванні діяльності враховуються індивідуальні нахили і здібності кожної дитини, створюються належні умови для їх реалізації; співробітництво з позашкільними закладами освіти; активне залучення до співпраці психологів і соціальних педагогів; налагодження постійного діалогу з батьківською спільнотою.

Проблема вивчення морального виховання є актуальною. Основу морального виховання становить зверненість та залежність від навколишнього, людей, традицій, принципів гуманізму. Узагальнивши багатий досвід шкіл, можна показати основні умови, форми і методи виховання моралі в учнів.

Список літератури:

1. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 № 2145 - VIII ст. 1-7. URL: <http://zakon.rada.gov/lavs/show/2145-19> (дата звернення: 05.01.2019).

2. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13. 05. 1999. № 651 - XI□V ст. 1-2. URL: <http://zakon.rada.gov/lavs/show/651-14> (дата звернення: 05.01.2019).

3. Концепція «Нова українська школа» Схвалено рішенням кол. МОН України від 27.10.2016. URL:<https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення 05.01.2019).

4. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі / В.Г. Кремень. – [2-ге вид.] – К. : Т-во «Знання» України, 2010. – 520 с.

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібик Н.М. - К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. - 206 с.

6. Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник / Т.Ф. Бельчева, М.В. Елькін, М.М. Головкова, А.А. Коробченко. - Харків: друкарня «Print House», 2019. - 217 с.

7. Основи морального виховання особистості молодшого школяра / О.В.Матвієнко - Київ: Стилос, 1999. - 232 с.

8. Педагогіка : навч. посібник / упоряд. : В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – 2-ге вид., випр. і доп. – Вінниця : Книга-Вега, 2003. – 416 с.

9. Сухомлинський В. Як виховати справжню людину / В. Сухомлинський // Вибр. твори : у 5-ти т. – Т. 2. – К., 1976. – С. 149 – 416.